

ALKOHOL I GRØNLAND

Problemorienteret forskning og lokal drikkekultur

Litteraturen om alkoholforbrug i Grønland har overvejende været præget af ideen om, at grønlændere drikker som reaktion på den hastige samfundsmæssige udvikling i 1950'erne og 60'erne. Fokus har således været på alkoholforbrug som *symptom* på en udvikling, der har ladet mange grønlændere i stikken, idet samme udvikling dels antages at være sket for hurtigt, dels antages at være præget af manglende tilpasning til særlige grønlandske omstændigheder og behov. Symptomtilgangen synes også at blive afspejlet i den udtalte ide om, at det grønlandske alkoholforbrug er præget af normløshed. Der er således angiveligt ikke udviklet en egentlig *drikkekultur* (se fx Munk 1985:93). I det hele taget præges litteraturen af udtryk som normløshed, rodløshed, ubalance og identitetsforvirring, der alle peger mod mangler og social og kulturel opløsning. Alkoholforbruget i Grønland anskues som et blandt mange sociale problemer, der antages at være forårsaget af et sammenbrud i den sociale orden. Den underliggende antagelse er, at alkoholforbruget og drikkemønsteret i Grønland er udtryk for det sociale negation, og i den forstand giver den herskende symptomtilgang mening inden for en sundhedsdiskurs, der implicit opererer med normative forestillinger om det sunde samfund og den sunde adfærd.

Ideen om grønlændernes manglende *drikkekultur* står dog ikke alene. I dele af litteraturen benyttes rent faktisk begrebet *drikkekultur* (Bjerregaard et al. 1995:38) eller *drikkemønster* (Bjerregaard et al. 1995b:76). Grønland skulle således i lighed med det nordlige Skandinavien, Canada, Alaska og Rusland være karakteriseret ved en særlig *drikkekultur*, hvor folk drikker store mængder på kort tid for at blive berusede, når de drikker, men at de til gengæld ikke drikker hver dag. Dette fokus på *drikkekultur* eller *-mønster* er umiddelbart et fremskridt, men det betyder ikke automatisk, at folk tages alvorligt som handlende subjekter eller sociale aktører, og det udfordrer heller ikke automatisk ideen om det normløse drikkeri. Tilgangen skriver sig ind i en overordnet sundhedsdiskurs med klare normative undertoner, og den synes primært at være optaget af kategorisering. Således betegnes den særlige *drikkekulturs* udøvere som „rusdrikkere“, der igen modstilles „storforbrugere“. ¹ Rusdrikkernes særlige „vilde“ *drikkestil* anskues primært som et problem, der skal løses.

Den hidtidige alkoholforskning i Grønland er altså overvejende problemfokuseret. Der drikkes for meget og for vildt, og det har nogle uheldige sundhedsmæssige, sociale og økonomiske konsekvenser. Jeg ønsker på ingen måde at anfægte, at drikkeriet på

mange måder har store omkostninger. Det vil være naivt at påstå andet. Hvad jeg ønsker at anfægte er imidlertid den generelt underliggende antagelse om, at grønlændere drikker, fordi de er desperate og ulykkelige – og alkoholen repræsenterer én mulighed for glemsel og flugt fra et problematisk hverdagsliv. Den herskende symptomtilgang til fænomenet går nemlig hånd i hånd med ideen om, at grønlændere og andre arktiske folk befinder sig i en overgangsfase mellem tradition og modernitet. Der lægges således op til en forståelse af drikkeriet som en slags børnesygdom, der hører samme turbulente overgangsfase til. Imidlertid er det problematisk, at grønlændere vedblivende forstås og repræsenteres som et folk i transition, idet det fastholder dem i et tidsrum, der gør dem usamtidige, og man sidder tilbage med spørgsmålet: hvornår antages grønlænderne at være fremme eller på omgangshøjde med „os“? Sundhedsdiskursen antyder et skel mellem det „umodne“ og det „modne“ samfund, og det grønlandske samfund er således stadig på vej mod fuld modenhed. Ideen om et folk i transition strider i øvrigt mod almindelig sund fornuft, der siger, at grønlændere er højst samtidige. Det er endvidere en kendsgerning, at alle samfund er mere eller mindre i bevægelse. Grønland adskiller sig ikke kvalitativt i den henseende.

Den eksisterende problemorienterede litteratur om alkoholforbrug i Grønland har fokuseret på, hvor meget der drikkes, og hvorfor der drikkes. Det første spørgsmål er belyst ved statistisk baserede oplysninger, mens det andet overvejende er belyst ved spekulative antagelser uden tilstrækkelig empirisk og kvalitativ forankring. Forholdet mellem køn og alkoholforbrug er ikke specielt godt belyst i litteraturen, som begrænser sig til statistiske oplysninger om, at rusdrikkere typisk er yngre, grønlandske mænd (Bjerregaard et al. 1995b:77), og at grønlandske kvinder konsumerer to tredjedele af, hvad de grønlandske mænd konsumerer (Sølling 1974:62).

Det er min opfattelse, at en kvalitativ analyse af forholdet mellem køn og drikkemønstre vil kunne give alkoholforskningen i Grønland et tiltrængt input. Min udredning vil tage udgangspunkt i erfaringer fra Nuuk, hvor jeg har boet i sammenlagt 4 år i perioderne 1988-89 og 1992-95. Disse erfaringer handler kort fortalt om mandefællesskaber, der har øllerne – og undertiden anden form for spiritus – som omdrejningspunkt. Det mandlige dilemma består i opretholdelsen af en balancegang mellem deltagelse i broderskabet på den ene side og deltagelse i familielivet på den anden.

Jeg vil indledningsvis give en præsentation af alkoholforskningen i Grønland, idet den vil fungere som ramme for den efterfølgende diskussion af motiver for at drikke samt relationen mellem køn og alkohol.

Et samfundsmæssigt problem?

Sociologisk forskning vandt indpas i Grønland i forbindelse med det reformarbejde, der indledtes efter anden verdenskrig. Samme forskning var altovervejende bestillingsarbejde foranlediget af Ministeriet for Grønland eller Landsrådet, og den var derfor af anvendelsesorienteret, problemløsende karakter. Dybbroe & Møller (1991:378) omtaler forskningen som socialt „ingeniørarbejde“. Forskningen har søgt at afdække et givet problems omfang og dets mulige årsager med det samtidige formål at anviser løsninger i og med, at problemets rod er blevet blotlagt i forskningsresultatet. Alkoholforskning i Grønland synes karakteriseret ved et udgangspunkt i et *merforbrug* i forhold til det danske.² Sam-

me merforbrug ses som symptomatisk i lighed med andre afvigelser fra en dansk eller vesteuropæisk standard, og dermed er forståelsesrammen nærmest givet på forhånd.

Imidlertid er det vanskeligt at drage klare konklusioner på baggrund af komplicerede sammenhænge, og forskningsresultaterne fremstår undertiden som noget uldne. I rapporten „Alkoholsituationen i Vestgrønland“ fra 1961 ender Udvalget for Samfundsforskning i Grønland interessant nok med at konkludere, at det vestgrønlandske samfund ikke som helhed er skadet af alkoholforbruget – hverken sundhedsmæssigt, socialt eller økonomisk – men at man er opmærksom på, at der findes personer, familier og steder, for hvilke alkoholforbruget er belastende eller direkte skadeligt, idet det sammen med andet luksusforbrug undergraver økonomien og derved bidrager til at skabe social nød (USG 1961:120). Problemet er altså ikke af generel samfundsmæssig karakter.

Alkoholforbruget steg imidlertid fortsat i løbet af 1960'erne, og Landsrådet tog derfor spiritusproblemet op til generel drøftelse. Der blev efterfølgende nedsat en æruelighedskommission til undersøgelse af problemets omfang og konsekvenser. Som årsager til det store alkoholforbrug fremhævede den afsluttende betænkning fra 1971 blandt andet ungdommens dårlige beskæftigelsessituation og de almindelige vanskeligheder ved overgangen til pengeøkonomi i en befolkning, der er uvant med faste udgifter, har få incitamenter til opsparring og er uvant med, at pengeindkomst kan anvendes til anskaffelse af varige forbrugsgoder (refereret i From m.fl. 1975:239). Kommissionen konkluderer blandt andet, at „i 10 pct. af husstandene var der registreret mindst 1 person med alkoholisme“, at „37 pct. af samtlige husstande [blev] registreret som storforbrugere eller for alkoholisme“, og at „næsten 2/3 af de husstande, der var registeret for komplicerede sociale problemer, havde alkoholisme“ (op.cit.:240-1).³

En senere afhandling af Leif Sølling, som også sad i æruelighedskommissionen, bekræfter ligeledes, at alkoholforbruget er et væsentligt samfundsmæssigt problem (Sølling 1974:137), og han argumenterer i det hele taget for, at samfundsforskningsudvalget har undervurderet det daglige alkoholforbrugs andel af det samlede forbrug. Sølling peger i øvrigt på, at det samlede forbrug i Grønland målt i liter ren alkohol pr. indbygger over 14 år på undersøgelsestidspunktet var omtrent dobbelt så stort som før ophævelsen af spiritusrationeringen i 1954, og han skønner, at ca. 20 pct. af de grønlandske husstande i 1969 anvendte 20 pct. og derover af pengeindkomsten til alkohol (refereret i From m.fl. 1975:241-3).

Uanset om drikkeriet i Grønland opfattes som et samfundsmæssigt problem eller snarere et problem for bestemte personer, familier eller lokalsamfund, træder problemtilgangen til fænomenet tydeligt frem. Det er imidlertid heller ikke så besynderligt, al den stund at der er tale om bestillingsarbejder til afklaring af noget, der på forhånd er defineret som problem.

Mary Douglas kommenterer den generelt problemorienterede tilgang til studiet af alkohol og argumenterer for et særligt antropologisk perspektiv, der i udgangspunktet ikke nødvendigvis ser alkohol som et problem og ikke fokuserer på (social) patologi (Douglas 1987:3; se også Heath 1987). Det er vel tænkeligt, at antropologer derved kommer til at underdrive de problematiske sider af alkoholbrug, som det er blevet hævdet af Robin Room (1984), der bl.a. kritiserer den funktionalistiske forståelsesramme, der ofte har karakteriseret etnografiske studier af alkoholbrug. På den anden side forekommer det indlysende, at en symptom- eller sygdomsorienteret tilgang nødvendigvis må virke hæmmende for en del indsigter vedrørende fænomenet.

Hvorfor drikkes der?

Konsekvensen af at tage udgangspunkt i et på forhånd defineret problem synes at være en interesse for spørgsmålet: Hvorfor drikkes der (så/for meget)? Udvalget for Samfundsforskning i Grønland skriver i denne forbindelse:

Uden at udvalget mener med større sikkerhed at kunne gøre rede for samtlige grunde til, at alkoholforbruget er en del større i Grønland end i det øvrige Danmark, skal man dog fremsætte nogle synspunkter vedrørende dette spørgsmål (USG 1991:114).

Og der skrives videre:

Spiritusforbrugets størrelse må hænge sammen med det behov, der i Grønland er for opfyldelse af de funktioner, spiritussen har eller kan have. Yderligere må den plads, spiritussen har fået i den moderne grønlandske kultur, spille ind, ligesom begrænsede muligheder for at benytte sin indkomst til andre varer kan have betydning. Alkoholens funktioner er dels de, der skyldes dens fysiologiske virkninger, dels de, der skyldes selve alkoholnydelsens og alkoholserveringens plads i samfundslivet. Blandt de fysiologiske virkninger er det alkoholenes beroligende og afslappende virkning, der i denne forbindelse især skønnes at have interesse (ibid.).

Udvalget har blandt andet under en husstandsundersøgelse stillet spørgsmålet: „Hvornår trænger man især til alkohol?“, og svarene fordeler sig på følgende hovedgrupper: 1. Efter anstrengende fangst- og fisketure; 2. efter hårdt arbejde, når en arbejdsuge er afsluttet; 3. når man er i dårligt humør; 4. når man keder sig, for at skabe afveksling; 5. når man har det ondt, fysisk eller psykisk (smerter, sorger og bekymringer). På baggrund af disse svar konkluderer udvalget,

at de alle giver udtryk for, at man især trænger til alkohol for at slappe af under eller efter fysisk eller psykisk pres. Udvalget mener ikke at kunne afgøre, om man i Grønland i højere grad end i det øvrige Danmark skulle være udsat for sådanne „pressituationer“, men man ønsker dog at påpege en del faktorer, der kan bidrage til, at sådanne „pressituationer“ kan opstå for såvel den grønlandske befolkning som de udsendte danske (op.cit.:115).

Udvalget understreger, at „store dele af befolkningen i Grønland lever under hårde, usikre og ofte farlige vilkår under ekstreme naturforhold“, og det nævnes videre, at

Selv om dette hovedsagelig gælder den grønlandske befolkning, må man dog også for de udsendtes vedkommende regne alene det at bo i Grønland som ekstreme forhold sammenlignet med deres hjemlige milieu. Udover de ekstreme naturforhold byder også hele den kulturelle situation mange muligheder for konflikter, der kan lægge et stærkt pres på dem, der rammes deraf. Medens de vanskelige ydre livsvilkår i første række rammer de frie erhververe, er det sikkert især lønmodtagerne, der kan blive udsat for konflikter på grund af den øjeblikkelige kulturelle situation. Man må således være opmærksom på, at en lang række lønmodtagere befinder sig i den situation, at de står mellem den grønlandske og den danske kultur uden egentlig at høre hjemme i nogen af dem, ligesom det kan være vanskeligt for ældre mennesker at finde sig til rette under forhold, der på mange væsentlige punkter afviger fra dem, under hvilke de er opvoksede. Man må også være opmærksom på, at det kan være utilfredsstillende og konfliktskabende for store dele af den grønlandske befolkning at se samfundet ændret og udbygget hovedsagelig ved hjælp af udsendt, dansk personale, medens den selv, fordi den mangler viden, uddannelse og erfaring, mere eller

mindre må se sig afskåret fra at deltage i dette arbejde. Den følelse af utilstrækkelighed, der på denne måde kan opstå, understreges yderligere af, at de udsendte i de fleste tilfælde aflønnes efter andre og højere satser end deres grønlandske kolleger, noget der også kan forekomme, når det drejer sig af personer med samme arbejde og samme uddannelse (ibid.).

Udvalget er også inde på betydningen af den førte alkoholpolitik i Grønland. Siden slutningen af 1700-tallet har adgangen til spiritus været forbeholdt visse privilegerede samfundsgrupper, først og fremmest de udsendte danske, hvilket har bidraget til at gøre denne vare særlig attråværdig og prestigefuld. Alkoholen har således fået den funktion at være såvel et socialt som nationalt „hævdelsesmiddel“; nationalt fordi man i høj grad synes at have betragtet frigivelsen af spiritussalget (spiriturationeringen blev ophævet i 1954) som ophævelsen af en national uretfærdighed, idet de udsendte danske altid har kunnet købe, om ikke ubegrænset, så dog store kvanta alkohol. Alkoholen har således fået en plads i det moderne samfundsliv, og udvalget nævner, at alkoholnydelse ved sammenkomster er blevet en betydningsfuld social institution (op.cit.:118-9).

Der synes altså at være mange gode grunde til, at der drikkes i Grønland. Fiskere og fangere kan tænkes at drikke på grund af de ekstreme naturforhold, ældre grønlandere fordi verden har ændret sig (for) drastisk, yngre grønlandere fordi der er opstået et „kulturelt tomrum“, der kan udfyldes med alkohol, grønlandske lønmodtagere fordi de står mellem to kulturer, danske udsendte fordi de befinder sig uden for velkendte omgivelser, og den grønlandske befolkning generelt fordi samfundet befinder sig i en brydningstid med masser af potentiale for konflikt, og fordi grønlandere generelt sidder med en følelse af utilstrækkelighed på grund af den danske dominans. Endelig spiller alkohol en rolle som „hævdelsesmiddel“, samtidig med at alkoholindtagelse ved sammenkomster har fået karakter af vane.

Med et så voldsomt opbud af faktorer, der kan bidrage til, at folk drikker, kan man faktisk undre sig over, at ikke alle drikker sig fra sans og samling til hver en tid. Trods opbudet af forskelligartede faktorer forekommer udvalget alligevel at vægte ideer om „brydningstid“, „mellem to kulturer“, „utilstrækkelighedsfølelse“ og „pressituationer“ snarere end fx den vanemæssige brug af spiritus ved selskabelige lejligheder. Udvalget synes at have en ide om, at der må være en vægtig grund til, at forbruget er større i Grønland end i Danmark, og årsagerne søges primært lokaliseret i særlige strukturelle forhold. Folks vaner tilkendes betydning, men ses ikke som tilstrækkelig forklaring i sig selv, idet udvalget er mere tilbøjelig til at ville identificere årsagerne til, at disse vaner er opstået.

Udvalget konkluderer i øvrigt, at „hovedparten af spiritusnydelsen for den grønlandske bybefolknings vedkommende foregår ved fester og sammenkomster, koncentreret på visse typer af familiefester samt i ikke ringe grad på lønningdage og lørdage“ (op.cit.: 77-8). Og det nævnes videre, at et stort dagligt spiritusforbrug, bortset fra enkelte personers, ikke synes at forekomme. Leif Sølling går i afhandlingen *Alkoholforbruget i Grønland* (1974) i rette med udvalgets konklusion om (familie)fester som den almindeligste anledning til servering og nydelse af spiritus. På baggrund af et større og kompliceret regnearbejde påpeger han, at der er et udpræget misforhold mellem det totale forbrug og de festlige lejligheder som den primære anledning til alkoholkonsumering. Han udtrykker det således:

At op imod halvdelen af festforbruget skulle bestå i en kraftig beruselse to gange om ugen

året rundt, må anses for at være en noget ualmindelig anvendelse af festbegrebet. En mere rimelig forklaring er, at samfundsforskningsudvalget i væsentlig grad har overvurderet festforbruget i forhold til det daglige forbrug (Sølling 1974:83).

Noget kunne altså tyde på, at udvalget ikke for alvor har fået fat i det daglige forbrug. Vaner er blevet sat lig med særligt kulturelt markerede festlige anledninger. Udvalget fokuserer som nævnt i højere grad på strukturelle forhold end på daglig praksis, selv om udvalgets egen husstandsundersøgelse faktisk byder på materiale, der kunne pege i retning af en mere praksisorienteret tilgang. Fx bekræfter 77 pct. af husstandene i byerne, at man skal være sammen med andre for at have glæde af at drikke spiritus, mens 13 pct. ligeså gerne drikker alene (USG 1961:75). På spørgsmålet „Hvorfor drikker man spiritus?“, svarer 48 pct. af de grønlandske husstande i byerne: „For at blive fuld og glad“. Andre 26 pct. svarer: „På grund af smag og virkning“, og 11 pct. svarer: „Af vane“ (op.cit.:76). Udvalget sammenfatter således,

at formålet med spiritusnydelsen netop er at skabe en glad og festlig stemning, sagt med andre ord: det er den almindeligst forekommende udtalelse, at man især drikker spiritus for rusvirkningens skyld. Man har således sikkert lov til på det foreliggende grundlag at konkludere, at spiritusnydelsen i den grønlandske befolkning hovedsagelig er knyttet til bestemte lejligheder, ved hvilke man fester, og at alkoholnydelsens funktion ved sådanne fester er at skabe en munter stemning (op.cit.:75-6).

Udvalget synes imidlertid ikke at have øje for, at festlige lejligheder kan opstå spontant i dagligdagen, og at en sådan lejlighed dybest set ikke behøver involvere mere end to personer. Særlig interessant er det, at det omtalte materiale, der netop kunne pege væk fra en altovervejende problem- og symptomorienteret tilgang til alkoholforbruget, ikke for alvor tilkendes plads, når udvalget drager sine endelige konklusioner på, hvorfor der drikkes (for meget) i Grønland. Dette fører mig videre til overvejelser om den regionale tradition.

Den regionale tradition

Grønlands- og inuitlitteraturen er et ganske godt eksempel på den regionaliserende tendens, der råder inden for etnografien og andre samfundsvidenskaber – en tendens, der også slår igennem i den populære litteratur og folkelige forestillinger. Regionaliseringen (se Fardon 1990) har at gøre med de forskningstraditioner, tematikker og (vane)forestillinger, der behersker et givet regionalt felt. Og når det gælder grønlandere og inuitter i mere bred forstand, så er de nærmest per automatik tænkt ind i en før og nu-ramme. De befinder sig angiveligt i en overgangsfase mellem tradition og modernitet, mellem fanterkulturen og den moderne, vestligt orienterede bylivsstil, og når der forekommer problemer, kan de tilsyneladende alle henvises til samme overordnede forklaringsramme.⁴

Udvalget for Samfundsforskning i Grønland tegner et billede af et samfund, der ikke har fundet sig selv – et samfund, der befinder sig i en overgangsfase eller brydningstid, hvilket antages at give anledning til en masse konflikter, og at folk føler et pres – jf. de omtalte „pressituationer“. Sølling er ligeledes optaget af spørgsmålet „hvorfor?“, og han opstiller i samme forbindelse en model over alkoholforbrugets årsager og funktioner i

Grønland (Sølling 1974:49-50). Overordnet skelner han mellem biologiske, psykologiske og sociologiske funktioner, og hver af disse hovedkategorier rummer underpunkter, der belyses i forhold til en tredelt „struktur“ i form af: funktioner, årsager til behov samt årsager til valg af alkohol blandt andre alternativer. Sølling omtaler også et par studier af inuitter, der peger i forskellig retning, når det gælder forholdet mellem sociale problemer eller social disintegration og alkoholforbrug. Hvor flere hævder en direkte sammenhæng, dvs. ser alkohol(mis)brug som symptom på alvorlige sociale problemer og anomi, påpeger andre, at alkoholforbruget ikke primært kan begrundes således (op.cit.: 16-7). Hvad Grønland angår, er Sølling selv inde på, at alkoholforbruget stiger med stigende indkomst og med stigende urbanisering. Med stigende indkomst får forbruget en mere jævn fordeling, idet stadig flere drikker mere og i højere grad dyrere og stærkere alkoholformer end tidligere. En væsentlig del af det samlede forbrug går til et regelmæssigt eller dagligt forbrug (op.cit.:137).

Uanset at Sølling berører mange mulige og interessante aspekter af „problematikken“, ender han med at skrive, at det kan „være vanskeligt ikke [...] at nå til den vurdering, at udviklingen omkring alkoholforbruget i Grønland i høj grad er symptomatisk for den samlede udvikling [...]“ (op.cit.:43). Trods en præsentation af materiale, der peger i forskellig retning, synes han at lægge sig fast på symptomtilgangen og vægte alkoholens angstdæmpende potentiale: „Alkoholforbruget medvirker [...] til, at man kan udholde at leve med angstskabende forhold [...]“ (op.cit.:40), og i sammenfatningen skriver han direkte, at det ikke kan udelukkes, at alkoholen „i nogle tilfælde kan være den brik, der på godt og ondt opretholder hele den sociale situation“ (op.cit.:137). Vi står således tilbage med et billede af et samfund, der på sæt og vis opretholdes ved hjælp af alkoholen som angstdæmpende faktor.

Et nyt arbejde med titlen *The Circumpolar Inuit: Health of a Population in Transition* (Bjerregaard & Young 1998) søger at kortlægge de fremherskende sygdomme og sygdomsmønstre i regionen. Bogen, der bl.a. rummer en samlet præsentation af en større anlagt sundhedsundersøgelse i Grønland – den såkaldte sundhedsprofil – der blev påbegyndt i 1992, har en klar medicinsk, epidemiologisk tilgang til diverse fænomener. Det er således symptomatisk, at „ulykker og vold“ optræder under overskriften sygdomsmønstre og ikke mindst, at de optræder under ét, som om begge er noget, der blot sker (op.cit.: 139). Forfatternes ærinde er ikke blot kortlægning af „sygdomme“, men også en forklaring på den angivelige eksplosion af problemer, der finder udtryk i den stigende selvmordsrate, alkohol- og anden misbrug samt såkaldt „familievold“ (domestic violence), for at kunne pege på mulige løsninger. Det fremgår, at forfatterne ser de nævnte problemer som udtryk for, at det står meget galt til med den mentale sundhed blandt inuitter, og at forklaringen på problemet med den mentale sundhed skal søges i den hastige og dybtgående forandring, der er overgået de arktiske samfund generelt (op.cit.:182). Det nævnes, at sundhedstilstanden i befolkninger, der undergår kulturel forandring, påvirkes, når der er manglende overensstemmelse mellem moderne og traditionelle værdier (op.cit.: 175). Konflikter på det kulturelle plan gør således folk potentielt sårbare og modtagelige for sygdomme. I samme ombæring fastslås det, at det er muligt at måle graden af et individs eller en gruppes opretholdelse af kulturel identitet under kulturel forandring i form af variabler såsom beherskelse af det indfødte sprog, deltagelse i traditionelle kulturelle aktiviteter og konsumering af traditionel mad (op.cit.:175-6). Vi ser her et eksempel på de problemer, der opstår, når medicinmænd går til kulturen, idet de på baggrund af deres

fagtradition opererer med faste størrelser, der kan måles og vejes. Samtidig er de tydeligvis inspireret af en sundhedsmodel af kulturel identitet, og de ved tilsyneladende – og måske endda bedre end folk selv – hvor den sande identitet er lokaliseret (McDonald 1993:233-4; se også Macdonald 1993 og Sørensen 1994 og 1997 for en kritik af sundhedsmodellen af kulturel identitet).

Bjerregaard & Youngs vægtning af forholdet mellem „transition“ og mental sundhed er tydeligvis inspireret af J. W. Berry (1990), hvis socialpsykologisk orienterede artikel om akkulturation og akkulturatív stress blandt circumpolare folk der også henvises til (Bjerregaard & Young 1998:229-30). Jeg skal ikke her gå i dybden med artiklen, som jeg finder ret mekanisk (se også Berry 1985). Det væsentligste problem ved akkulturationsstudier er nok, at de ofte antager en form for envejskommunikation og opererer med et reificeret kulturbegreb samt en implicit sundhedsmodel af kultur og identitet. Fokus er på mødet mellem to kulturer af forskellig styrke, hvilket medfører, at den svage kultur og dens repræsentanter må indordne og tilpasse sig med social desorientering eller anomi og kulturelt forfald til følge. Det er da også kendetegnende, at akkulturation er et begreb, der sjældent optræder i dagens antropologi, mens det ofte finder anvendelse blandt medicinere, kriminologer og socialpsykologer.⁵

Ifølge Bjerregaard & Young er de forskellige inuitsamfund ganske vist utvivlsomt en del af det globale samfund, men de fremstilles alligevel som overgangssamfund, som værende på vej fra en tilstand til en anden. De befinder sig i en tilstand af omfattende social forandring, som endnu ikke er „fuldendt“ (Bjerregaard & Young 1998:228), og på den måde fremstilles de som kvalitativt anderledes end andre mere „modne“ samfund, der naturligt er i balance. Det er således tydeligt, at et af den regionale traditions kendetegn er en underliggende strukturfunktionalisme. Og på baggrund af en sundhedstænkning er det fristende at betegne sociale problemer i arktiske samfund som „børnesygdomme“. Hermed ikke være sagt, at børnesygdomme helt kan elimineres i selv modne, afbalancerede samfund, men ifølge samme tænkning vil de helt klart optræde i mindre omfang. Den tidligere politimester i Grønland, Jørgen Hertling, giver udtryk for et tilsvarende syn:

En løsning for en række af vanskelighederne forudsætter, at samfundet på ny finder en balance. Hele udviklingsfasen i disse år betinger rodløshed og usikkerhed. Det vil derfor vare mange år, før vi kan forvente en afspænding af problemerne (Hertling 1969:42).

Hertling skriver også, at „det efterhånden haster med handling, hvis ikke det grønlandske samfund skal lide druknedøden i alkohol“ (op.cit.:43).

Aktør eller offer?

Alkoholforskningen i Grønland synes overvejende at have rettet fokus mod reaktion snarere end aktion. Hermed menes, at der har været en klar tendens til at antage, at folk drak som reaktion på noget, hvor „noget“ står for samfundsudviklingen i almindelighed. Parallellen til den herskende forståelse af vold er tydelig (Sørensen 1994b, 1998). Man kan sige, at denne fremstilling er udtryk for den gode vilje, men paternalismen ligger samtidig snublende nær, idet grønlændere og andre inuitter ikke forstås som handlende og motiverede subjekter.

En af mine grønlandske venner plejer at blive noget ophidset, når han hører den om grøn-lænderne, der har taget springet direkte fra fangersamfundet til det moderne samfund, og han pointerer, at hverken hans far eller farfar har været fangere.⁶ Selv skød han sin første sæl ved et slumpræf, da han var over de tredive, og selvfølgelig var han stolt af sin fangst. Hvem ville ikke være det? Til gengæld har han ikke ambitioner om at skyde flere, med mindre tilfældet vil. Men hans identitet som mand og grønlander står og falder under alle omstændigheder ikke med hans evner som fanger. Og når han drikker, hvilket sker af og til, så skyldes det ikke, at han er i klemme mellem tradition og modernitet. Det skyldes heller ikke, at han grundlæggende er ulykkelig og søger at flygte ind i alkoholens glemsel. Han drikker ganske enkelt, fordi han kan lide det. Rusen giver ham et og andet, han nødtigt vil undvære. Og hvad det angår, er han på ingen måde enestående – hverken blandt grønlandere, danskere eller så mange andre slags.

Problemet med de strukturelt orienterede forklaringer på alkoholforbrug er for mig at se, at forklaringsrammen synes givet på forhånd. Der mangler jordforbindelse i form af, at man i udgangspunktet tager folk alvorligt, når de siger, at de drikker for at blive fulde og glade (USG 1961:76), eller når det på baggrund af diverse studier konkluderes, at drikkesituationen angiveligt har beruselse (eller festen) som formål (Sølling 1974:20). Hvis alkohol i vid udstrækning er associeret med fest og glæde i den lokale forståelse, forekommer det besynderligt, at forskerne fremmaner angst, stress, pres og følelsesmæssige problemer i almindelighed som den væsentligste drivkraft bag den kendsgerning, at folk drikker (for meget). Denne vægtning kan skyldes, at et problemorienteret udgangspunkt matches bedst af negativt definerede eller problematiske følelser og følelsesstilstande.

Drikkegilder

Alkohol indgår i mange forskellige sammenhænge i dagens Grønland, og der drikkes på mange forskellige måder, men et forsøg på at tegne et billede af sammenhænge og måder vil føre for vidt i denne forbindelse, hvor jeg ønsker at se nærmere på mandlige drikkegilder.

I Nuuk og Grønland generelt opereres der med et dobbeltbillede af alkohol, som dels associeres med festlighed, samvær og glæde, dels med problemer og ballade. De færreste er totalt afholdende, men folk, der opfattes som alkoholiserede eller ikke forstår at styre branderten, er generelt ugleset. De opfattes som slappe og omtales af den mere mådeholdne majoritet som „for meget“, „ulækre“ og „vrøvlende“. Generelt omfattes de ikke af nogen stor social forståelse (jf. Sølling 1974:44-5), idet deres situation ses som et spørgsmål om valg af livsstil. Der er altså et klart skel mellem mådeholdne og umådeholdne forbrugere, som rækker videre end blot omgangen med alkohol, idet det mere generelt siger noget om graden af selvkontrol og dermed kontrol over eget liv.⁷ Rusdrikkere findes imidlertid på begge sider af dette overordnede skel, som af samme grund stedse udfordres af den sociale praksis. Hvordan den enkelte person kategoriseres afhænger af vedkommendes totale livssituation, og der er ikke altid enighed om kategoriseringen.

Måden, der drikkes på i Grønland, omtales undertiden i litteraturen som *binge drinking*, dvs. drukatur, drikkegilde eller „vild drikkestil“, hvor selve det at drikke står i centrum, og der drikkes for at opnå en rus (Bjerregaard & Young 1998:158; Larsen 1996:54-7). Det fremgår endvidere, at det især er yngre mænd, der repræsenterer denne drikkestil.

Men hvad indebærer den rent faktisk? Er det en drikkestil, der unddrager sig enhver form for social kontrol, som man kan få indtryk af? Drikker de involverede sig nødvendigvis sanseløst berusede og raver rundt på må og få? Hvad motiverer de involverede mænd? Er der andet end rusen på spil?

På en grønlandsk arbejdsplads samledes en stor del af de ansatte mænd hver fredag efter fyraften for at fejre weekenden. I denne fejring havde øllerne en central placering, og man skiftedes til at levere varen. Som regel fik de involverede mænd blot et par øl hver, før man gik hver til sit, men det kunne ske spontant, at der gik druk i den, således forstået at øllerne en bestemt fredag af en eller anden grund smagte særlig godt og smagte af mere for flere af mændene. I disse tilfælde blev der hentet flere øl, og mændene fortsatte på stedet, eller de gik sammen hen et andet „offentligt“ sted med ølposen eller -poserne og fortsatte dér, til posen var tom. Der blev drukket ganske pænt ved disse lejligheder, og folk fik en brandert på, men der var ikke tale om, at nogen blev ravende fulde eller opførte sig upassende på nogen måde.

Som sagt stod øllerne i centrum for disse mandlige drikkegilder, men de blev samtidig brugt flittigt til at tale om arbejdspladsforhold og ikke mindst -problemer. Både permanente problemer og aktuelle arbejdspladsrelaterede skandalehistorier fra den forløbne uge var faste samtaleemner på fredagsmøderne. En fælles erfaring fra arbejdspladsen var det, der i første omgang bragte folk sammen på tværs af status, alder, etnicitet og ansættelsesforhold og skabte et fælles rum. Øllerne og den fælles rus medierede så at sige den fælles erfaring og utilfredshed og gav den mulighed for at komme til udtryk inden for det etablerede, solidariske mandefællesskab. At øllerne var væsentlige i etableringen af fællesskabet skyldes givetvis, at denne form for organisering har rod i en lokal mandlig praksis, og at den fungerede som „modkultur“ til den formelle struktur på arbejdspladsen. Samme formelle strukturs repræsentanter var da også udelukket af fællesskabet.

Det omtalte mandefællesskab kan ses som et forbrødringsritual, der med Karen Elmeland's ord har til formål at „bevare og besegle en allerede eksisterende orden inden for en i forvejen defineret og afgrænset gruppe af personer“ (Elmeland 1996:104). De involverede personer har en fælles erfaring og en løbende historie, de kan bygge videre på fra gang til gang, og de indgår endvidere på lige fod i fællesskabet. Elmeland (jf. artiklen i dette temanummer) er imidlertid også inde på, at forbrødringsritualet iværksættes for at „få noget til at ske“, hvilket rimer med den omtalte „modkulturs“ forsøg på at formulere strategier og skabe historier. Endvidere skabte fællesskabet særlige vilkår for nogle af de til daglig ordknappe mænd, som undertiden blev endog meget talende i rusens rum.

I en helt anden sammenhæng, hvor jeg var i selskab med et par yngre, grønlandske mænd, blev jeg involveret i et spontant drikkegilde med udelukkende mandlige deltagere, som med undtagelse af mig alle kendte hinanden på forhånd. Det var efter midnat, vi havde fået nogle øl, og kassen var tom, og butikkerne lukket, så der var almindelig opbrudsstemning, da en ny gæst pludselig dukkede op og efter en kort stund udtalte ordene: „Jeg har lyst til at drikke!“ Der blev så spontant organiseret en taxatur ud til en privatadresse i den anden ende af byen, idet den nyankomne mente, at vedkommende på denne adresse lå inde med et mindre rødvinlager, som det skulle være muligt at købe af. Ekspeditionen vendte imidlertid tilbage med uforrettet sag, hvorefter andre muligheder blev prøvet af såsom at ringe til nogle af byens taxaer, der er kendt for undertiden at kunne skaffe det uskaffelige. Denne mulighed viste sig imidlertid at være for dyr, og en sidste løsning, som jeg af forskellige grunde ikke kan røbe, blev forsøgt med gunstigt resultat.

Denne løsning krævede imidlertid nok en tur med taxa, hvorefter ekspeditionen vendte hjem med to poser øl, som deltagerne havde splejset til. De hjembragte øller skønnedes at kunne række, til butikkerne igen åbnede om morgenen, hvilket viste sig at holde stik. Da nærbutikken åbnede, blev de tomme flasker samlet ind, og der blev købt en mindre forsyning af 3,6'ere.⁸ Kort tid efter kom nok en gæst, som havde været på natarbejde og efter forudgående aftale havde nye og rigelige forsyninger med. Hvornår gildet stoppede, ved jeg ikke, for jeg tog hjem ud på morgenstunden.

Også dette drikkegilde kan karakteriseres som et forbrødringsritual med deltagere, som kender hinanden og har prøvet at drikke sammen før. Som værtens gæst blev der ikke sat spørgsmålstejn ved min tilstedeværelse.⁹ Øllerne var i centrum, og folk „gik efter rusen“, men der var på ingen måde tale om at drikke sig fra sans og samling. Af samtalen fremgik det spontant, at man distancerede sig fra personer, som blev aggressive og voldelige under rusen, så der blev klart markeret grænser for det sociale.¹⁰ I en vis forstand giver det mening at tale om vild drikkestil, i og med at natten inddrages, og der drikkes *igennem*. Hvad der foregik var imidlertid alt andet end vildt. Aftenen og natten forløb i et fredfyldt rusens rum med sjove historier baseret på egne erfaringer, periodevis stilhed, musik og kommenteret hjemmevideo med smukke naturoptagelser.

Motivation

Det forekommer mig, at de omtalte fællesskaber kræver øl som omdrejningspunkt, men at folk samtidig søger mere end rusen i rusens rum. Hvad der synes at motivere dem er netop fællesskabsfølelsen, nærheden og den entydige accept i situationen. Der skabes et ret intimt rum, hvor der er plads til både tavshed og tale – og sågar betroelser, som dog især finder sted på tomandshånd. Mens den sobre tilstand generelt er karakteriseret ved følelsesmæssig blufærdighed, bliver folk ofte rørstrømske under rusen. Det er således især i rusens rum, at folk uopfordret fortæller om deres glæder og sorger, forventninger til livet, fremtidsønsker og planer, familieforhold og opvækst, problemer med familien eller mere eksistentielle do., traumatiske oplevelser osv. Det er under rusen, man kommer tæt på hinanden og finder ud af, hvem der er ens sande venner.

Mindre behagelige betroelser i form af anklager, ondskabsfulde drillerier og udfordringer kan imidlertid også finde sted under rusen¹¹ (Sørensen 1994b:158-9), men det har jeg ikke oplevet i forbindelse med de omtalte drikkegilder, hvor solidariteten og fællesskabet på tværs har sat rammen. Min trods alt begrænsede erfaring udelukker dog på ingen måde muligheden af, at solidariske fællesskaber kan udvikle sig i mindre heldig retning. Under alle omstændigheder giver det god mening, at man ikke drikker med hvem som helst, som det ofte siges i Grønland. Det gælder sågar på værtshuse, hvor folk ofte markerer grænser i forhold til deres private broderskabsbaserede rusens rum ved temmelig kontant og køligt at afvise fremmedes forsøg på at blive lukket ind.

Køn, alkohol og ansvarlighed

Mænd i Grønland drikker generelt mere end kvinder. Det er mandigt at drikke, og det at drikke sammen er en almindelig mandlig samværsform, der ikke automatisk stempler en

som umådeholden. Mandefællesskaberne kommer imidlertid undertiden på tværs af de involverede mænds koners og kæresters interesser, og der er tale om en stadig balancegang mellem hensynet til gutterne, forsvaret for den personlige frihed og hensynet til konen eller kæresten og familien.

De forskelliges koner vidste godt, hvad der foregik fredag eftermiddag på den omtalte arbejdsplads, så telefonen ringede tit, og som regel var det en af konerne, der forlangte at tale med sin mand for at presse ham til at komme hjem med det samme. Undertiden dukkede de ligefrem op og hentede selv manden hjem.¹² En af dem kunne i øvrigt nemt formildes med en øl eller to. Blot en enkelt påtog sig aldrig rollen som sin mands vogterske eller barnepige, så hun ringede aldrig, og han havde tilsyneladende frie tøjler. Hun blev kun sur, hvis han var for fuld og vrøvlende, når han kom hjem.

Generelt var der en tendens til, at kvinderne påtog sig den lidet behagelige rolle at sørge for, at manden ikke skejdede for meget ud og brugte al sin tid og for mange penge på samværet med gutterne. Samtidig grinede mændene lidt af de mænd, der i for høj grad lod sig styre og tæmme af konen. En af mændene, der blev grinet lidt af, blev holdt i kort snor af konen, der endte med at tildele ham en enkelt dag om måneden, hvor han var helt frit stillet. Den kønsmæssige rollefordeling, der her tegnes, afspejler sig i tendensen til at opfatte kvinder som mere ansvarlige over for familien end mænd (Sørensen 1994b:63). De grønlandske kvinder er ikke i tvivl om, at de optræder mere ansvarligt, og en majoritet af mænd er tilbøjelige til at give dem ret. Konstruktionen af mandlighed og kvindelighed synes således at bevirke, at kvinder potentielt fremstår som modne, ansvarlige og samtidig bebrejdende koner, der med forskellige midler forsøger at tæmme, hjemføre og opdrage deres mænd. Mændene på deres side fremstår som potentielt umodne og uansvarlige personer, der søger at opretholde en vis autonomi ved på forskellig vis at unddrage sig konernes kontrol.

Grønlandske kvinder forventes under alle omstændigheder i højere grad end mænd at tage sig af børn og hjem og sågar også af deres „barnlige“ ægtefælle. En grønlandsk kvinde først i fyrerne udtalte under et interview, jeg foretog i 1988:

Jeg synes, at mændene har mere frihed end kvinder i den grønlandske familie. Det er ligesom, de bedre kan tillade sig alting, og konen hun skal bare blive hjemme. Selv om hun har arbejde, så kan hun bare blive hjemme og passe børn og hus, og så kan manden tage ud at more sig, men hvis kvinden gjorde det, så er det bare helt forfærdeligt, ikke! Manden er mere barnlig. Det irriterer mig.

En noget uheldig konsekvens af rollefordelingen er, at kvinder som koner undertiden fremstilles ikke blot som ansvarlige og „stærke“, men som kværulevende og smålige personer, der gør livet surt for deres livsglade mænd. Så mens det ægteskabelige ideal bygger på ideen om komplementært samarbejde, kan praksis siges at være præget af en vis grad af kønsskamp på ansvarlighedens scene (Sørensen 1994b:63), som ingen af parterne nødvendigvis ønsker.

Køn og klasse

Klasse er ikke et begreb, der benyttes af grønlandere i omtalen af det grønlandske samfund eller i omtalen af egen og andres placering. Denne kendgerning kan imidlertid ikke

tages som udtryk for, at klasse ikke udgør en reel struktur i Grønland, idet klasse blot fremtræder og repræsenteres i anden form (jf. Ortner 1991). Samtidig med at de fleste grønlandere i Nuuk er tilbøjelige til at definere sig selv som hørende til den almindelige brede befolkning (Sørensen 1994b:46) og beskrive samfundet som forholdsvis socialt homogent, synes de fleste at skelne mellem folk med og uden uddannelse. Samme skel antages at komme til udtryk i en forskel i livsstil, hvor de uddannede tænker og lever fremadrettet, mens de uuddannede lever her og nu.

På baggrund af spørgsmålet, om der er forskel på grønlandere, udtrykker den tidligere citerede kvinde:

Der er dem, der har uddannelse, og dem, der ikke har uddannelse. Jeg tror, det er dér, forskellen ligger. Det kommer blandt andet til udtryk med hensyn til, hvordan man skal administrere sine penge. Der er jo mange gange, hvor man ser, at fx fangere og fiskere, hvis de lige får mange penge, så skal de bare drikkes op, ikke, i stedet for at købe mere nyttige ting. Mens hvor en, der har uddannelse, tænker: Nåh ja, der er jo også en dag i morgen. [...] Det har været mit store ønske at komme sammen med en landsmand, ikke, men det er selvfølgelig også et spørgsmål om, at der helst skal være lidt tjek på tingene i stedet for bare: Nu skal vi drikke os skidefulde i flere dage, bare fordi vi er kommet til penge. Jeg kan godt lide at drikke, men bare med måde.

Det interessante i udtalelsen er ikke bare, at kvinden skelner mellem forskellige levemåder, der ifølge hende afspejler en forskel mellem grønlandere med og uden uddannelse. Hun er også – i forlængelse af omtalen af de to livsstile – inde på, at hun har svært ved at finde sig en grønlandsk mand, der deler hendes syn på livet. Den „grønlandske“ livsstil baseret på umådehold forekommer således i hendes udlægning at være temmelig typisk for den grønlandske mand som sådan. Køn og klasse flettes ubevidst sammen.

Sherry B. Ortner skriver, at vi almindeligvis tænker klasserelationer som nogle, der finder sted mellem klasser, men hendes pointe er, at hver klasse rummer den eller de andre i sig, om end i en forvrænget og ambivalent form (Ortner 1991:172). Ifølge Ortners omtale af arbejderklassen i USA er samfundets klassestruktur indoptaget i kulturen, hvor den fremstår som et problematisk valg mellem forskellige måder at leve på for arbejderklassens kvinder og mænd. Overordnet er der tale om et valg mellem en livsstil baseret på middelklasseværdier og praksisser og en livsstil baseret på mere udprægede arbejderklasseværdier og praksisser. Der etableres med andre ord et skel mellem folk på baggrund af deres orientering og faktiske adfærd, hvilket kan forklare eksistensen af henholdsvis „pæne/respektable folk“ og „bumserne/taberne“ som to overordnede subkulturelle kategorier, der finder udtryk i forskellige lokale betegnelser.

Klasse fremstår altså som (valg af) livsstil, og Ortner argumenterer endvidere for, at kvinder i arbejderklassekulturen overvejende associeres og associerer sig selv med respektabilitets- og middelklassesiden af det etablerede skel, mens mændene placeres og placerer sig selv på den anden side af skellet (op.cit.:173-5). Denne symbolske placering af kvinder og mænd har i høj grad betydning for folks levede erfaring og fører undertiden til konfliktfyldte og ulykkelige relationer mellem de to køn.

Det er mit indtryk, at Ortners arbejde kan bidrage til en forståelse af den grønlandske virkelighed,¹³ hvor kønskampen udspilles på ansvarlighedens scene. Ikke mindst i forhold til den udbredte opfattelse, at problematiske kønsrelationer udspringer af, at de to køn står for langt fra hinanden i kraft af en historisk udvikling, der har skabt „stærke“

kvinder og „svage“ mænd eller henholdsvis historiske „vindere“ og „tabere“ (se fx Petersen 1994). Samme opfattelse, der baserer sig på en ganske særlig symbolsk placering af kvinder og mænd, bidrager til den generelle udlægning: at mænd drikker som følge af identitetsproblemer og ringe selvværd og for at flygte fra problemerne. Den populære diskurs om køn formidler undertiden ligefrem det indtryk, at de to køn lever i forskellige verdener, og at kvinder er anderledes godt rustet til det „moderne liv“ (Sørensen 1998: 168-9, 1998b). Med inspiration fra Ortner kan man forsøgsvis pege på en anden udlægning, nemlig at de forskellige „verdener“ udspringer af, at klassekonflikter udtrykkes gennem køn. På det generelle plan fremstår kvinder således som repræsentanter for middelklasseværdier, mens mænd repræsenterer arbejderklasseværdier og dertil hørende praksisser, der ofte læses som udtryk for utilpassethed og problemer.

Konklusion

Litteraturen om alkoholforbrug i Grønland er altovervejende problemorienteret og ser drikkeri som symptom på dybereliggende problemer i samfundet. En ensidig epidemiologisk tilgang, der ofte kobles med ideen om social anomi og anomisk stress eller depression, forekommer betænkelig. Ikke mindst fordi den placerer grønlændere som noget ganske særligt og dermed drikkeri blandt grønlændere som noget, der kræver særforklaringer. At drikkeriet ofte er problematisk, vil jeg på ingen måde afvise. Det forekommer blot tankevækkende, at litteraturen så ensidigt peger på problemer med den mentale sundhed som den generelle forklaring på, at grønlændere drikker. Hvis folk udtaler, at de drikker for at blive fulde og glade, så tages de ikke på ordet. Tværtom antages det, at der må ligge dybe problemer bag. Det er ikke min erfaring, at folk generelt drikker ud fra en mangelsituation, men at de drikker af lyst for at tilføje hverdagslivet den ekstra dimension, der kan karakteriseres som rusens rum. I de omtalte mandefællesskaber går man efter rusen, men ved samme lejlighed får man mere med, og dette „mere“ forekommer at være betydningsfuldt.

Mandefællesskaberne er imidlertid ikke uproblematiske, idet de undertiden står i et vist modsætningsforhold til såvel kvinders ønsker som familieliv, og den mandlige praksis forbundet med disse fællesskaber synes at bekræfte eksisterende kønsforestillinger i form af en bestemt symbolsk placering af kvinder og mænd som henholdsvis mere og mindre ansvarlige. Det er tænkeligt, at den symbolske placering og tilhørende praksisser i sig selv har bidraget kraftigt til den almindelige antagelse: at mænd i det store og hele drikker, fordi de har problemer. Mandefællesskabernes drikkestil, som undertiden handler om at drikke *igennem*, svarer under alle omstændigheder ikke til mange forskeres egne normer.

Noter

1. Kriterierne for klassifikationen er således: „Personer, der drak mere end 10 genstande, sidst de drak alkohol, samt personer, der havde været berusede for nylig, eller havde kørt bil eller slæde eller sejlet efter at have drukket mere end 3-4 genstande blev klassificeret som rusdrikkere. Personer, der drak ofte og/eller meget og havde et skønnet forbrug på mere end 16 genstande pr. uge, blev klassificeret som stor-

forbrugere“ (Bjerregaard et al. 1995b:76). Det nævnes endvidere, at „der var naturligvis et stort overlap mellem de to klassifikationer“ (ibid.), men til trods for dette problem og de noget arbitrære kriterier for rusdrikkeri, ender man alligevel med følgende noget uklare oversigt: 17 pct. af befolkningen er storforbrugere og 19 pct. rusdrikkere; 11 pct. falder i begge grupper og 25 pct. i en af grupperne. De 17 pct. storforbrugere konsumerer skønsmæssigt 55 pct. af det samlede forbrug af alkohol i Grønland (ibid.). Man kan umiddelbart undre sig over, at Sundhedsstyrelsens anbefalinger, nemlig 21 genstande om ugen for mænd og 14 for kvinder, ikke tages i anvendelse i den grønlandske undersøgelse og klassifikation.

2. Det gennemsnitlige alkoholforbrug pr. person over 14 år var ca. 18 liter ren alkohol i årene forud for den landsdækkende rationeringsordning fra 1979-82. Efter ophævelsen af ordningen steg forbruget og nåede i 1987 op på 22 liter. Siden er forbruget faldet. I 1996 var det gennemsnitlige forbrug 12,6 liter (Grønlands Statistik 1997:350); i 1997 var det 12,8 liter. Forbruget i Danmark er ca. en halv liter mindre (Polarfronten 1998:14).
3. I forbindelse med en sådan registrering af alkoholisme er det interessant at notere sig, at en specialundersøgelse af alkoholforbruget i Grønland foretaget af Socialforskningsinstituttet i begyndelsen af 70'erne viser, at 10 pct. af de grønlandske undersøgelsespersoner oplyser, at der i deres nærmeste familie forekommer spiritusproblemer, mens kun 4 pct. angiver selv at have sådanne vanskeligheder (From m.fl. 1975:244-5).
4. I sin ætiologisk funderede udredning af de kriminalitets- og problemhærgede arktiske samfund omtaler Griffiths (1996) fx alkohol som en katalysator for kriminalitet og „ballade“ og som et symptom på dybe-religgende problemer i lokalsamfundene og i enkeltindivider. Han identificerer ondets rod i en lang række af faktorer, hvoraf tab af identitet og selvværd og det at være fanget mellem to kulturer – eller mellem den traditionelle og moderne (hvide) verden – synes at stå klarest frem. Psykiateren Inge Lyng (1997) peger ligeledes på (mis)forholdet mellem traditionelle og moderne livsformer som en nøgle til forståelse af mange aktuelle problemer. En væsentlig udfordring ved etableringen af sådanne typologier er imidlertid at forankre dem i konkrete individers erfaringer og motivationer, såfremt forklaringsrammen skal have substans, og de hidtidige forsøg er ikke overbevisende.
5. Fredrik Barth omtaler antropologiens stadig ringere interesse for akkulturationsstudier og nævner samtidig, at disse studiers teoretiske mangler ikke for alvor er blevet taget under behandling (Barth 1969:12).
6. Lønarbejde blandt grønlandere opfattes populært som et moderne fænomen af relativt ny dato, men allerede i 1860 var 12,5 pct. af totalbefolkningen i Vestgrønland afhængig af indkomster fra handelsvirksomhed, dvs. KGH. Tallet omfatter såvel erhvervsudøvere/lønarbejderne selv som deres familier og afhængigt tyende (Marquardt 1993:97-8). Thuesen (1998) skriver, at i 1840 havde næsten en tredjedel af befolkningen i og omkring Sisimiut deres daglige udkomme i kraft af ansættelse ved handelen eller missionen.
7. Arbejder baseret på andre grønlandske byer (Thuesen 1991:49-50) eller bygder (Langgaard 1985:307; Nuttall 1992:161-2) omtaler ligeledes, hvorledes forskellige indstillinger til det at drikke giver anledning til social polarisering.
8. „3,6'ere“ er den lokale betegnelse for øl med en alkoholprocent på 3,6. I modsætning til almindelig øl, vin og spiritus, der kun sælges i butikkerne fra kl. 12, forhandles disse øl i hele åbningstiden. 3,6'ere, der findes som både Carlsberg, Tuborg og Faxe, har kunnet købes i butikkerne i Grønland fra d. 1. juni 1992.
9. Der er naturligvis etiske og metodiske overvejelser forbundet med at gøre brug af erfaringsdata, der ikke knytter sig til et erklæret feltarbejde. Problemet er imidlertid af generel karakter, idet man i (felt)situationen indgår som subjekt blandt andre subjekter, mens man efterfølgende objektiverer situationen og de andre, men også sig selv, ved at skrive det hele ind i en fremstilling, der tilhører en anden orden (jf. Hastrup 1992:122).
10. I grønlandslitteraturen betegnes vold og mange andre såkaldt sociale problemer ofte som alkoholrelaterede, og i den grønlandske befolkning synes der også at herske en antagelse om en sammenhæng mellem druk og vold (Sørensen 1990:98). Denne sammenhæng er imidlertid kulturspecifik (Riches 1986:18; Heath 1987:37-8), og der synes ikke at være belæg for at antage, at personer, der principielt ikke kunne drømme om at bruge fysisk vold, pludselig skulle komme på andre tanker, fordi de får noget at drikke. Voldelige handlinger „sker“ således ikke bare, som ulykker gør det.
11. Foulks (1980:158) har peget på muligheden af, at alkohol blandt inuitter tillader, at indestængte fjendtlige følelser mellem konkrete personer får frit løb. Samme følelser er almindeligvis fortrængt, men alkoholen repræsenterer en form for *time out*, hvorved gængs adfærd suspenderes for en tid. Min erfaring fra Nuuk er, at fjendtlighed både kan og bliver markeret i sober tilstand, men at markeringen kan tage mere drastiske

former under fuldskab, hvilket igen bevirker, at folk almindeligvis ikke ønsker at drikke med potentielle fjender. Det er endvidere muligt, at forskellen mellem den ædru og berusede tilstand opleves som mere markant af en del grønlandere, end den gør for mange danskere. Under alle omstændigheder er det en kendsgerning, at folk, der i det daglige er kendetegnet ved en reserveret og generet fremtoning, bliver talende og følelsesfulde under rusen. Denne transformation – og erfaringen med den – kan muligvis bidrage til, at samme personer beslutter sig for at udfolde bestemte sider af sig selv.

12. Overraskende nok har en enkelt af kvinderne efterfølgende oplyst, at hun ikke kendte til disse fredagsmøder.
13. Det skal her pointeres, at jeg blot benytter Ortners arbejde som inspiration, idet jeg ser paralleller mellem den grønlandske empiri og hendes påpegning af, at klassekonflikter *kan* udspilles gennem køn. Jeg går således ikke ind i en diskussion af klassestrukturer i det grønlandske samfund – en diskussion, der i øvrigt langt fra uproblematiske (jf. Kleivan 1969/70:230-1; Dahl 1986:39-41).

Litteratur

- Berry, J. W.
1985 Acculturation among Circumpolar Peoples: Implications for Health Status. *Arctic Medical Research* 40:21-7.
- 1990 Acculturation and Adaptation: Health Consequences of Culture Contact Among Circumpolar Peoples. *Arctic Medical Research* 49:142-50.
- Bjerregaard, Peter et al.
1995 Mennesker og sundhed i Grønland. København: DIKE.
1995b Levevilkår, livsstil og helbred i Grønland. København: DIKE.
- Bjerregaard, Peter & T. Kue Young
1998 The Circumpolar Inuit: Health of a Population in Transition. Copenhagen: Munksgaard.
- Dahl, Jens
1986 Arktisk selvstyre – historien bag og rammerne for det grønlandske hjemmestyre. København: Akademisk Forlag.
- Douglas, Mary
1987 A Distinctive Anthropological Perspective. I: M. Douglas (ed.): *Constructive Drinking: Perspectives on Drink From Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dybbroe, Susanne & Poul Brøbech Møller
1991 Kulturhistorie og samfundsvidenskab i Grønland. I: S. Dybbroe m.fl. (red.): Klaus Khan Baba: En etnografisk kalejdoskopi tilegnet Klaus Ferdinand den 19. april 1991. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Elmeland, Karen
1996 Dansk alkoholkultur: Rus, ritual og regulering. Holte: Forlaget SocPol.
- Fardon, Richard (ed.)
1990 Localizing Strategies: Regional Traditions of Ethnographic Writing. Edinburgh: Scottish Academic Press.
- Foulks, Edward F.
1980 Psychological Continuities: From Dissociative States to Alcohol Use and Suicide in Arctic Populations. *Journal of Operational Psychiatry* 11:15661.
- From, Anders m.fl.
1975 Sociale problemer i Grønland: Levevilkår og sociale problemer i Vestgrønland. Socialforskningsinstituttet, publikation 64. København: Teknisk Forlag.

- Griffiths, Curt Taylor
1996 Crime, Law, and Justice in the Circumpolar North: The Greenlandic Experiment in a Comparative Context. I: H. G. Jensen & T. Agersnap (eds.): Crime, Law and Justice in Greenland. Copenhagen: New Social Science Monographs.
- Grønlands Statistik
1997 Grønland. Statistisk Årbog. Nuuk: Grønlands Statistik.
- Hastrup, Kirsten
1992 Writing Ethnography: State of the Art. I: J. Okely & H. Callaway (eds.): Anthropology & Autobiography. London & New York: Routledge.
- Heath, Dwight
1987 A Decade of Development in the Anthropological Study of Alcohol Use, 1970-1980. I: M. Douglas (ed.): Constructive Drinking: Perspectives on Drink From Anthropology. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hertling, Jørgen
1969 Grønland og alkohol. I: A. W. Bentzon & T. Agersnap (red.): Samfund og politik i Grønland. København: Nyt fra Samfundsvidenskabernes 22.
- Kleivan, Helge
1969/70 Culture and Ethnic Identity: On Modernization and Ethnicity in Greenland. Folk – Journal of the Danish Ethnographic Society 11-12:209-34.
- Langgaard, Per
1985 Modernization and Traditional Interpersonal Relations in a Small Greenlandic Community: A Case Study From Southern Greenland. Arctic Anthropology 23(1-2):299-314.
- Larsen, Finn Breinholt
1996 Interpersonal Violence Among Greenlandic Inuit. I: H. G. Jensen & T. Agersnap (eds.): Crime, Law and Justice in Greenland. Copenhagen: New Social Science Monographs.
- Lynge, Inge
1997 Mental Disorders in Greenland: Past and Present. Meddelelser om Grønland. Man & Society 21.
- Macdonald, Sharon
1993 Identity Complexes in Western Europe: Social Anthropological Perspectives. I: S. Macdonald (ed.): Inside European Identities. Oxford: Berg.
- McDonald, Maryon
1993 The Construction of Difference: An Anthropological Approach to Stereotypes. I: S. Macdonald (ed.): Inside European Identities. Oxford: Berg.
- Marquardt, Ole
1993 Socio-økonomiske tilstande i Vestgrønland på Rinks tid: Antal fastsatte ved KGH og grønlandiseringen af KGH-arbejdspladserne. Grønlandsk Kultur- og Samfundsforskning 93:94-120. Nuuk: Ilisimatusarfik/Atuakkiorfik.
- Munk, Jørgen
1985 Family Health in Greenland – as the Social Authorities See It. Arctic Medical Research 40.
- Nuttall, Mark
1992 Arctic Homeland: Kinship, Community and Development in Northwest Greenland. London: Belhaven Press.
- Ortner, Sherry B.
1991 Reading America: Preliminary Notes on Class and Culture. I: R. G. Fox (ed.): Recapturing Anthropology: Working in the Present. Santa Fe: School of American Research Press.
- Petersen, Tove Søvndahl
1994 Superwoman and the Troubled Man. I: B. Fougner & M. Larsen-Asp (eds.): The Nordic Countries – a Paradise for Women? Copenhagen: Nordic Council of Ministers.

- Polarfronten
1998 En beskeden stigning. Polarfronten 2:14.
- Riches, David
1986 The Phenomenon of Violence. I: D. Riches (ed.): The Anthropology of Violence. Oxford: Blackwell.
- Room, Robin
1984 Alcohol and Ethnography: A Case of Problem Deflation? Current Anthropology 25(2):169-91.
- Sølling, Leif
1974 Alkoholforbruget i Grønland. København: Socialforskningsinstituttet.
- Sørensen, Bo Wagner
1990 Folk Models of Wife-Beating in Nuuk, Greenland. Folk – Journal of the Danish Ethnographic Society 32:93-115.
1994 Jagten på den indre grønlander: Køn, kultur og identitet. Kvinder, Køn & Forskning 2:53-68.
1994b Magt eller afmagt? Køn, følelser og vold i Grønland. København: Akademisk Forlag.
1997 Når kulturen går i kroppen: „Halve grønlandere“ som begreb og fænomen. Tidsskriftet Antropologi 35-36:243-59.
1998 Explanations for Wife Beating in Greenland. I: R. C. A. Klein (ed.): Multidisciplinary Perspectives on Family Violence. London & New York: Routledge.
1998b „Strong“ Women and „Weak“ Men: A Western Discourse in Arctic Clothing? Paper præsenteret på „11th Inuit Studies Conference“, Nuuk, 23.-27. september.
- Thuesen, Søren T.
1991 Difference and Boundary in a Local Community: On the Formation of Local Associations in West Greenland. North Atlantic Studies 3(1):46-56.
1998 The Making of a Town in West Greenland: Tracks Through Two Centuries of Social Transformation in Sisimiut (Holsteinsborg). Paper præsenteret på „11th Inuit Studies Conference“, Nuuk, 23.-27. september.
- USG (Udvalget for Samfundsforskning i Grønland)
1961 Alkoholsituationen i Vestgrønland. København: USG.